Joó Rudolf:

A nyugat-európai nemzetiségek sajátosságai és típusai

(Akadémiai Kiadó, 1983.)

A Nemzetiségi Füzetek 5. darabja nem a Duna-völgy országairól szól, hanem egy lényegesen kevésbé ismert területről, a nyugat-európai nemzetiségekről.

Mint a bevezetésből kiderül, „kisebbségen tartósan egy területen élő, valamely államban számbelileg kisebbségben lévő, de mégis makroközösségnek tekinthető nemzetiségi jellegű alakulatot értünk". Kár, hogy a szerző nem határozta meg ehhez hasonló pontossággal, mit ért Nyugat-Európa fogalma alatt. Ugyanis az első — történeti — fejezetben Nyugat-Európa részének tekinti Ausztriát, a Habsburg-birodalom legrégibb területét, viszont keletinek tekinti az NDK-t és nyugatinak az NSZK-t, ami egy politológiai tanulmányban természetes, de egy történeti fejezetben erősen félreérthető.

A könyv első részében a nemzetállamok és nemzettudatok létrejöttével foglalkozik. Először összeveti a keleti és nyugati fejlődést, majd államonként végigelemzi a nemzetiségi területek sorsát. Két kisebbségi típust különböztet meg; a saját állammal bírót és az államnélkülit.

A kisebbségi újjászületési mozgalmak előtörténetét felvázolva bemutatja, hogyan jut el az eredetileg feudális mozgalom a kulturálison keresztül a modern politikaiig. „Az ír, a skót, a baszk, a katalán, a flamand újjászületési mozgalmakat nemzetinek, illetve nemzeti jellegűnek nevezhetjük, szemben az okszitánnal, a rétorománnal, vagy a frizzel, amelyek máig sem megvalósult célja egy nyelvi közösség megteremtése, s a hozzá kapcsolódó regionális tudat társadalmi méretű újjáébresztése, megújítása."

A hatvanas évektől kibontakozó kisebbségi mozgalmak külső okát a gyarmati rendszer felbomlásának előny-megszüntető és példaadó erejében és az európai integrációs folyamatban látja. A belső ok pedig e területek relatív elmaradottsága, illetve a közigazgatás általános decentralizálása.

A szerző szerint a századunk utolsó évtizedeiben megerősödő regionalizmus nem új jelenség: azonban ezek baloldalisága újszerű. A másik újdonság, hogy ezek a nemzetiségek már az asszimiláció előrehaladott szakaszában vannak.

A mozgalom három formában jelentkezik: nyelvi-kulturális, autonómista és szeparatista — legutóbbi már nagyon szűk bázissal.

A füzet második része hagyományos történelmi szempontból kevésbé izgalmas: itt a lehetséges elnevezések és definiciók szembesítése után az egyes nyugat-európai államok és azok kommunista pártjainak az álláspontját ismerteti, majd a nyugat-európai kisebbségeket osztályozza. A legérdekesebb a kisebbségek számáról készült táblázat, amelyet hasznos már olvasás közben néha fellapozni. Ugyanis közel sem mellékes, hogy egy-egy nemzetiség vizsgálatánál tízezres vagy tízmilliós tömegről van szó, mert mindkettőre van példa Nyugat-Európában.

Joó Rudolf könyve kísérletet tett arra, hogy a nemzetiségi kérdés vizsgálatában a történetiség követelményét érvényesítse.
Ezért mindannyiunk részéről figyelmet érdemel.

Nagy Péter Tibor